

zavest, a svojega mesta niso zapustili — Dne 15. in 16. julija so bili boj za Volčjo goro. Ta gora stoji izven utrdbe. Ž njo so Rusi svojo črto preveč raztegnili, vsled česar je tudi niso mogli obdržati. Po dvanajdnevnem boju so jo dobili Japonci, a bili so od boja tako utrujeni, da niso mogli zmage izrabiti, in Rusi so se srečno umaknili v utrdbe.

Zanimivo je to, da so bili japonski vojskovodje tako gotovi svoje zmage, da so že dne 13. julija poslali mikadu brzojavko, da je Port Artur padel. To brzojavko smo čitali seveda takoj v angleških listih . . .

Dne 17. julija ob 2. uri ponoči se je vrglo nad 60.000 Japoncev na 13. polk ruski, hoteč ga iznenaditi. Prišlo je 12 Japoncev na enega Rusa. Borili so se mož proti možu z bodali, kamni, z vsem, kar jim je prišlo v roke. Bila je tema, in Rusi so zagnali napadavce z utrdbe. Spodaj so se zbrali k novemu napadu, a bili zopet odbiti. Zdaj so dobili Japonci na pomoč novih praporov. Bilo jih je toliko — piše Nemirovič Dančenko —, da so pokrivali celo goro. Brodeč po krvi svojih padlih tovarišev in gazeč trupla mrtvih so napadli tretjič. Bil je grozen napad, in že so Japonci klicali svoj zmagavni klic: „Banzaj!“ Tega napada 13. polk ne bi bil vzdržal, a prišel je na pomoč 14. polk, ki je z bajoneti metal napadavce z gore, da so znak padali v dolino. V tej drugi bitki je padlo do 10.000 Japoncev. Ruski general Fok, videč z utrdbe kupe mrličev, je rekel: „Če pade Port Artur, Japonci ne bodo imeli ljudi, da ga zasedejo!“

Tako je šlo dalje skoro dan na dan. Od 26. julija zjutraj so Japonci tri dni napadali obrežne utrdbe, in admiral Togo je podpiral napad z vojnim brodovjem. Začetkom avgusta zopet napad za napadom s suhega in z morja.

Ruskemu brodovju ni bilo več obstanka v pristanišču. Kajti ni smelo čakati, da Japonci s svojimi topovi začno streljati s suhega v pristanišče, ker bi bili v tem slučaju razbili celo ladjevje. Zato je sklenil admiral Vitheft, da za vsako ceno odplove iz pristanišča, prodere japonsko vrsto in se združi v Vladivostoku s Skrydlovom. Dne 10. avgusta zvečer je šlo rusko brodovje na morje — na slepo srečo. A japonsko brodovje je zastavilo Rusom pot in vnela se je morska bitka, najbolj krvava in najbolj grozna v sedanji vojski. Japonci so rusko brodovje razkropili, da ni moglo izvršiti svojega namena. Admiral Vitheft je bil ubit na „Cesarjeviču“, mnogo ladij se je potopilo. Nekaj se jih je rešilo v nemško pristanišče Cintau, le hitri „Novik“ je ušel k otoku Sahalinu, kjer so ga uničile japonske granate. Po mednarodnem pravu pa so morale poškodovane ladje v nevtralnih pristaniščih biti razorožene. Česar torej ni uničil Rusom boj in česar ni potopilo morje, to je postalo za boj nerabno. Tak je bil konec portarturskega brodovja!

Vkljub temu pa ni upadel pogum posadki v trdnjavah. Rusi so obdali utrdbe s podkopi, nabitimi z razstrelili. Ti podkopi so z žicami zvezani z utrdbo, in kadar pride sovražnik na podkopano mesto, vžge poveljnik trdnjave podkope z elektriko, in vse zleti v zrak. Ti podkopi so prizadejali grozne izgube Japoncem. Celi bataljoni so zleteli v zrak, ostali napadavci pa so pobegnili v divjem neredu. Vkljub temu, da so v enem tednu postreljali Japonci 50.000 projektilov v utrdbe, niso dosegli večjega uspeha. Okoli trdnjave leži na tisoče mrličev, ki okužujejo zrak. A zdi se, da Japonci računajo s še večjimi izgubami, kajti japonska vlada je poslala v Mandžurijo 10.000 posod, da shranijo vanje pepel svojih mrličev, ki bodo še padli v boju. Zdaj obstreljuje Port Artur 100.000 mož s 500 topovi in 50 možnarji.

Ker je Rusija začela preganjati angleške in ameriške ladje, ki dovažajo proti mednarodnemu pravu Japoncem vojnih potrebščin, je prišlo do diplomatskih prask, ki pa za zdaj nimajo nevarnih posledic.

Pa Rusija nima sovražnikov le zunaj, ampak tudi v svoji sredini. To je pokazalo grozno zločinstvo dne 28. julija, ko je bomba napadavca umorila ministra notranjih poslov Pleveja. Dolga vrsta anarhiških zločinstev se vleče skozi rusko zgodovino poslednjih dni. Odkar je car Aleksander II. izdihnil, razmesarjen od bombnih koscev, je vedno na novo anarhiško zločinstvo iskalo žrtev svojemu sovraštvu. Padel je Plevejev prednik Sipjagin, ustreljen od dijaka, padel je učni minister Bogoljepov. Atentati na kneza Galicina, guvernerja kavkaškega, na guvernerja Wahla v Vilni, Obolenskega v Harkovu, na generala Andrejeva in pred kratkim na finskega guvernerja Bobrikova so še v žalostnem spominu. In zdaj je morivčeva roka umorila tudi njega, ki je bil glava ruske vlade! To je delo onih revolucionarnih elementov, ki hočejo streti ruski absolutizem in uvesti vladu po zapadnih vzorcih. Ko se je vozil minister Pleve na kolodvor, je vrgel neki Sazonov bombo pod voz, ki je umorila Pleveja in ranila mnogo ljudi. A to ni dovolj revolucionarjem, kateri so na shodih in v časopisju izven Rusije izjavili, da bodo nadaljevali ta zločinstva, dokler ne pade carstvo . . .

Med tem pa, ko gromé topovi in pokajo bombe, je pa porodila carinja prestolonaslednika. Dne 12. avgusta je bil rojen prvi sin carja Nikolaja II., ki so ga krstili za Aleksaja. Veselje v Rusiji je tem večje, ker sta doslej imela car in carinja le štiri hčere.

Spomini po A. P. Čehovu.

Torej ga ni več mej nami, milega, blagega, plemenitega Antona Pavloviča Čehova! Njegov pogreb se je vršil v Moskvi 9. julija st. sl., pogreb, kakršnega do zdaj še nisem videl in ga menda tudi nikoli več videl ne bom. Kako veličasten, velikanski je bil ta

pogreb, o tem je svedočilo nad 200 dragocenih vencev, svedočila je brezbrojna množica raznovrstnega ljudstva, svedočila je vsa belokamena Moskva. Pa srčni valovi so se polegli, obilne solze so usahnile, nastal je čas treznosti, razsodka: Kaj je bil Čehov za rusko slovstvo, kaj je izgubila v Čehovu ruska in svetovna književnost?

Čujmo najprej sodbo grofa L. N. Tolstega! Ob smrti Čehova je odlični list Suvórina - sina „Rusj“ poslal svojega posebnega sotrudnika v Jasno Poljano. Stari Tolstoj je označil Čehova tako: „Jaz vem, da morejo mene vprašati, zakaj da jaz do zdaj nisem izrekel svoje sodbe o Čehovu. Jaz je nisem izrekel, ker sem vsako demonstracijo smatral za nepotrebno. Tudi Turgenjevu sem moral iz istega vzroka odbiti prošnjo, ko me je prišel povabit na Puškinske praznike v Moskvo. Če pa koga zanima moja sodba o Čehovu in če je komu všeč, da jo izrečem zdaj, povem svoje mnenje o njem. Točno in kratko: Čehov je originalen umetnik, umeven ne samo vsakemu Rusu, ampak vsakemu človeku v obče. On je eden izmed redkih pisateljev, katerega moremo brez nevolje mnogokrat prečitati. On je ustvaril čisto nove oblike pisavi, kakršnih nikjer nisem nahajal. Smrt Čehova je za nas velika izguba. Tembolj, ker smo v njem razen izrednega umetnika izgubili tudi ljubeznjivega, iskrenega in poštenega človeka.“

Dobro in blago srce, ljubeznjivost, iskrenost in poštenost Čehova poudarjajo vsi spomini njegovih znancev in prijateljev. „Poznati Čehova in ljubiti ga, je bilo isto“, pravi eden njegovih bližnjih drugov. Tako si moremo pojasniti splošno sočutje, katero mu je v življenju in po smrti v prvih trenutkih izjavljala Moskva, ki je tako blizu poznala Čehova, v nasprotju s Petrogradom, ki je ostal ranjkemu pisatelju vse življenje ptuj in hladen ter po smrti njegovi skoro ni vedel za trenutek, ko so prevržali z njegovega koldvora truplo Čehova; le peščica ljudi, mej njimi največ časnikarskih poročevalcev, je srečevala in spremljala zemeljske ostanke rajnega umetnika - pisatelja. Moskva pa je spremljala Antona Pavloviča k večnemu pokoju z največjo častjo, ki jo more izkazati svojemu najboljšemu sinu.

V „Moskovskih Vêdomostih“ priobčuje duhoviti člankar s psevdonimom „Spectator“ zanimiv članek o A. P. Čehovu, v katerem pravi mej drugim, da je bil Čehov za celo glavo višji od običajne ruske obžalovanja vredne inteligencije. Zato je jasno videl njene glavne pogrške. Pa to ni bilo dovolj, da bi bil mogel spoznati tudi vzroke teh pogrškov in pokazati gotovo sredstvo, da se popravijo.

Čehova mnogi kritiki upodabljajo bistrovidnemu diagnostu, kateri bolniku takoj ugame bolezen in jo tudi prav imenuje, a sorodnikom se žalostno smehlja ter pravi: „Ne vem, od kod je bolezen in kako bi jo olajšali. Kako bi pa bolniku vrnili zdravje, o tem me raje ne vprašujte. Ničesa vam ne morem svetovati.“

Jokajte se ter prepustite bolnika njegovi usodi! Tolažite se, nadejajte se, da čez sto ali čez 1000 let nastanejo taki zlati časi, da ne bo nikakršnih boleznih več!“ Tak diagnost je Čehov svojemu mnogobrojnemu avditoriju — bolni ruski inteligenciji.

Drugi so pa vzroke in sredstva te bolezni že našli. Gogolj je z vso silo svojega prirodnega humorja bičal napake sodobne mu ruske inteligentne družbe ter je v svoji brezsmrti „Perepiski s družjami“ označil vir tej ruski bolezni: Ruska inteligencija se je izneverila svoji veri in cerkvi. Tje nazaj je Gogolj vabil svoje sodobnike, da se dvignejo nad zemeljsko propalost in upro svoje oči k visokim, nebeškim idealom. Podobno namerja pravzaprav med nami tudi stari grof Tolstoj, seveda po svoje, ker si sam izmišljuje novo vero.

Tak pa ni Čehov, pravi Spectator. Njemu je dovolj, da le pokaže te nedostatke, on ne sluti njihove globoke zveze z modernim brezboštvo v vseh različnih njegovih pojavih, ki so omrežili dušo naše inteligencije in jo pehnili v ono strašno propalost, katera se javlja povsod v besedah, nadah i dejanjih našega razumništva. V tem oziru je podoben Ščedrину (psevdonim M. E. Saltykóva), kateri je bil tudi le za eno glavo višji od okrožujoče ga inteligencije ter je jasno videl njene duševne napake, pa ni mogel pokazati nikakih sredstev, ki bi jih ozdravila in popravila. A Ščedrin neusmiljeno biča to občinstvo s strupenimi škorpjoni svoje ostre satire ter kaže propalost svojih sodobnikov v pretiranih, karikiranih, tupatam celo izkaženih oblikah. Čehov v svojih psiholoških diagnozah ne odstopa od realne istine nikoli ni za en las. S fotografsko točnostjo slika vse pojave naše inteligencije, in njena dozdevna neozdravljivost ne zbuja v njem ščedrinske zlobe, ampak tiho skrb in žalost.

Taki so torej splošni obrisi Čehovih značajev, po katerih ga mora soditi nepristranska ocena. Moderna ruska inteligencija povzdiguje Čehova do nebes ter ga nekako sebično in ponosno nazivlje svojega pisatelja *κατ' ἐξοχήν*. Radikalni sotrudnik „Ruskega Slova“ Doroševič se je sarkastično norčeval iz te prisvojitve; on prispodablja to inteligencijo maloruski nečedni svinji, katera se vedno vrača v svojo kalno lužo . . .

Ruska mladina, ki je seveda tudi moderna, pa ima Čehova za svojega „božká“ — malika bi rekli Slovenci . . .

Vsi ti se radi sklicujejo na to, da je Čehov znan tudi v „Evropi“ in da je dosegel tudi tam ime izrednega, izvrstnega ruskega pisatelja. Pa ta dokaz ni posebno tehten; saj „Evropa“ ne pozna niti Ščedrína, kateri v nadarjenosti ne zaostaja za Čehovom, mej tem, ko ista „Evropa“ Gorjkega kar na rokah nosi ter ga tako boža, da treznemu opazovavcu od tega slavljenja kar slabo prihaja . . . Ta „Evropa“ pozna tudi Puškína in Gogolja samo po imenu, a Gribojédov,

Písemkij, Gončarov, Ostrovskij in mnogi drugi do zdaj niti še tega niso dosegli! Tudi Čehova ne pozna „Evropa“ tako, kakor bi bilo po volji našim „modernim“; njej je znana le prva polovica njegove literarne delavnosti, ker je prevedla v svoje jezike množico njegovih „malih razskazov“ zaradi njih zdrave, ruske veselosti. O njegovih dramatskih proizvodih „Čajka“, „Djadja Vanja“, „Tri sestre“, „Višnjevi Sad“ pa uporno molči . . . Ti poslednji umotvori Čehove Muze so prenapolnjeni z mračnim pesimizmom. Avtor v njih slika hude napake ruske inteligencije, katera čuti največjo naslado v tem, da biča samo sebe!

Meni se dozdeva, da stoje ti hvalitelji Čehova pod silnim vplivom sedanjega trenutka, in njih sodbe ne bodo dolgotrajne. Slednjič bodo pač tudi oni priznali, da Anton Pavlovič Čehov v panteonu ruske književnosti ne stoji na najodličnejšem mestu. Velik je le kot pisatelj, ki s fotografsko točnostjo in resničnostjo slika napake ruskih srednjih slojev 19. in 20. stoletja. A manjka mu one idealne vsebine, ki povzdiguje književno vrednost. *Prof. Štifter (Kaluga).*

Ilija Jefimovič Rěpin, slavni ruski slikar, znan tudi čitateljem „Dom in Sveta“, je dovršil prošli mesec šestdeseto leto svoje dōbe. Rojen je bil dne 6. avgusta 1844 v Čugujevu. Devetnajst let star je prišel genialni mladenič v Petrograd. Dotlej je izdeloval le preproste ikone — podobe svetnikov — kot slikarski rokodelc. V dvajsetem letu je pa vstopil na akademijo, in tu je kmalu pokazal svojo nadarjenost v izvirnih delih. Slika „Jezus zbudi Jajrovo hčer“ mu je donesla akademično nagrado in pomogla,

da je mogel nastopiti umetniško potovanje v Italijo in v Pariz. A največ snovi je zajel iz opazovanja domačih ruskih tipov ob Volgi. Proti tedanji šablonski šoli je nastopil realistično pot. Njegovi „Burlaki“ so zbudili celo revolucijo med ruskimi umetniki in so dosegli velik uspeh tudi v inozemstvu. Kako globok dušeslovec je Rěpin, so videli naši čitatelji iz slik „Zaporožci pišejo sultanu“ in „Sv. Nikolaj Čudodelnik ustavlja smrtno kazen“.

Spomenik Puškinu so postavili v Harkovu. A poleg mrtvega spomenika so Rusi ustanovili tudi „Puškinovo učilišče“ za 900 gojencev in „Puškinovo knjižnico“, h kateri bo prispevalo harkovsko mesto z letnimi 1000 rublji.

Vasilij Aleksejevič Bilbasov, znani ruski zgodovinar, je umrl 6. avg. v Pavlovsku pri Petrogradu. Rojen l. 1837. se je posvetil zgodovini in je bil nekaj časa docent na petrograjskem vseučilišču. A pustil je učiteljevanje in izdajal list „Golos“. Preiskoval je največ 13. stoletje, zgodovino Staufov, pisal o Husu, o sv. Cirilu in Metodu ter izdal knjigo o Katarini II.

Dr. Eduard Hanslick, znani nemški glasbeni kritik in esayist, je umrl dne 8. avgusta v Badnu pri Dunaju. Bil je rojen v Pragi, a se je preselil stalno na Dunaj; vendar je nepristransko motril tudi razvoj slovanske, zlasti češke glasbe. Zanimal se je za Smetana in bil v prijateljski zvezi z Dvořákom. Na dunajskem vseučilišču je predaval o estetiki in glasbeni zgodovini. Razen glasbeno-estetičnih spisov je znana njegova avtobiografija.

